

Рекомендована д. фармац. наук, проф. В. С. Кисличенко
УДК 615.32+582.96]-092.4
DOI 10.11603/2312-0967.2015.3.4929

МОРФОЛОГО-АНАТОМІЧНА БУДОВА ТРАВИ ВЕРОНІКИ ЛІКАРСЬКОЇ (VERONICA OFFICINALIS L.)

©С. М. Марчишин, І. І. Мілян, Л. М. Сіра

Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
Національний фармацевтичний університет, Харків

Резюме: проведено морфолого-анатомічне дослідження трави вероніки лікарської. Для ідентифікації даної сировини встановлено основні макро- і мікроскопічні ознаки.

Ключові слова: вероніка лікарська, трава, макро- і мікроскопічні ознаки.

Вступ. Вероніка лікарська (*Veronica officinalis* L.) – низькорослий багаторічник, 10–35 см заввишки, зі сланким, опушеним стеблом. Квітки блідо-лілові або блакитні, зібрані у рідкі китиці, що розташовані в пазухах листків. Цвіте з червня по вересень.

Вероніка лікарська зростає на луках із кислом торф'яним ґрунтом, на узліссях лісів, переважно соснових, на галявинах, вирубках у Лісостепу, на Поліссі, зрідка – на півночі степової зони [2, 5].

Здавна рослина відома як відхаркувальний, знеболювальний, кровоспинний, ранозагоювальний засіб. Настої трави поліпшують апетит, допомагають при проносах, хворобах печінки, безсонні, ревматизмі та у клімактеричному періоді. Ефективне зовнішнє застосування настоїв і відварів надземної частини рослини при фурункульозі та різних шкірних захворюваннях. Раніше настої вероніки застосовували при туберкульозі легень, цукровому діабеті та деяких злоякісних новоутвореннях [2, 3, 5].

У Франції трава вероніки лікарської – незамінний компонент лікарських чайних сумішей [2].

Хімічний склад рослини маловивчений. Відомо, що в надземній частині містяться глікозиди, сапоніни, ефірна олія, органічні кислоти, вітамін С, каротиноїди [2].

У доступних джерелах літератури немає інформації про морфолого-анатомічну будову вероніки лікарської, тому метою даної роботи було провести макро- і мікроскопічний аналіз трави рослини.

Методи дослідження. Морфологічні та анатомічні діагностичні ознаки надземних органів вероніки лікарської вивчали за загальноприйнятими методами [1, 4]. Досліджено поперечні зрізи, препарати з поверхні та відпрепаровану епідерму стебла і листової пластинки. Використовували мікроскоп МС 10, окуляри Х5, Х10, Х15, об'єктиви Х10, Х40. Фотокамера Samsung PL50. Локалізацію флавоноїдів і дубильних речовин визначали якісними мікрореакціями.

Результати й обговорення. Макроскопічні ознаки трави вероніки лікарської.

Стебла округлі, сланкі, галузисті, вкриті густими короткими волосками. Листки супротивні, обернено-яйцеподібні, шорсткі, звужені в короткий черешок, зубчато-пилчасті. Квітки (6–7 мм у діаметрі), зібрані у китицеподібне суцвіття, яке виходить з пазухи одного з двох супротивних листків. Колір стебла і листків зелений, квіток – блідо-ліловий або блакитний. Запах приємний, ароматний. Смак гіркий.

Мікроскопічний аналіз трави *Veronica officinalis* L.

Стебло (рис. 1). Поперечні зрізи округлі, рівномірно опушені. Зовнішні стінки клітин епідерми з дрібнозубчатою кутикулою, трохи підведеними продихами і розетками криючих багатоклітинних волосків. Вони та залозисті волоски, що накопичують флавоноїди, розподілені рівномірно, у верхній частині стебла і в суцвітті – густо, у середній і нижній частині – не густо через старіння і облямування. Загальна схема анатомічної структури зберігається упродовж усього стебла і головної осі суцвіття. Зміни стосуються кількісних характеристик, співвідношення, товщини й шаруватості первинної кори і центрального циліндра. Анатомічна будова безпучкова, з чітко відділеним вузьким кільцем центрального циліндра. Кільце первинної кори широке, складається з 2–4 шарів кутової коленхіми, кількох шарів коленхіматозної хлоренхіми, багатьох шарів пухкої паренхіми з крохмальними зернами та ендодермою із помірно стовщеними оболонками. Кільця флоєми і ксилеми вузькі (5–7 шарів), серцевина чітко окреслена, частково або значно зруйнована. На периферії центрального циліндра – 2–5 шарове кільце перициклічних склеренхімних волокон, оболонки яких незначно потовщені і частково лігніфіковані. Провідна частина флоєми утворює вузьке кільце кількох шарів тонкостінних, вузькопрорітних елементів та включає місцями округлі, тонкі і потовщені луб'яні волокна. В середній і нижній зонах стебла, окрім зовнішньої флоєми, під протоксилемою наявне переривчасте невіразне кільце інтраксиллярної флоєми, яка накопичує флавоноїди.

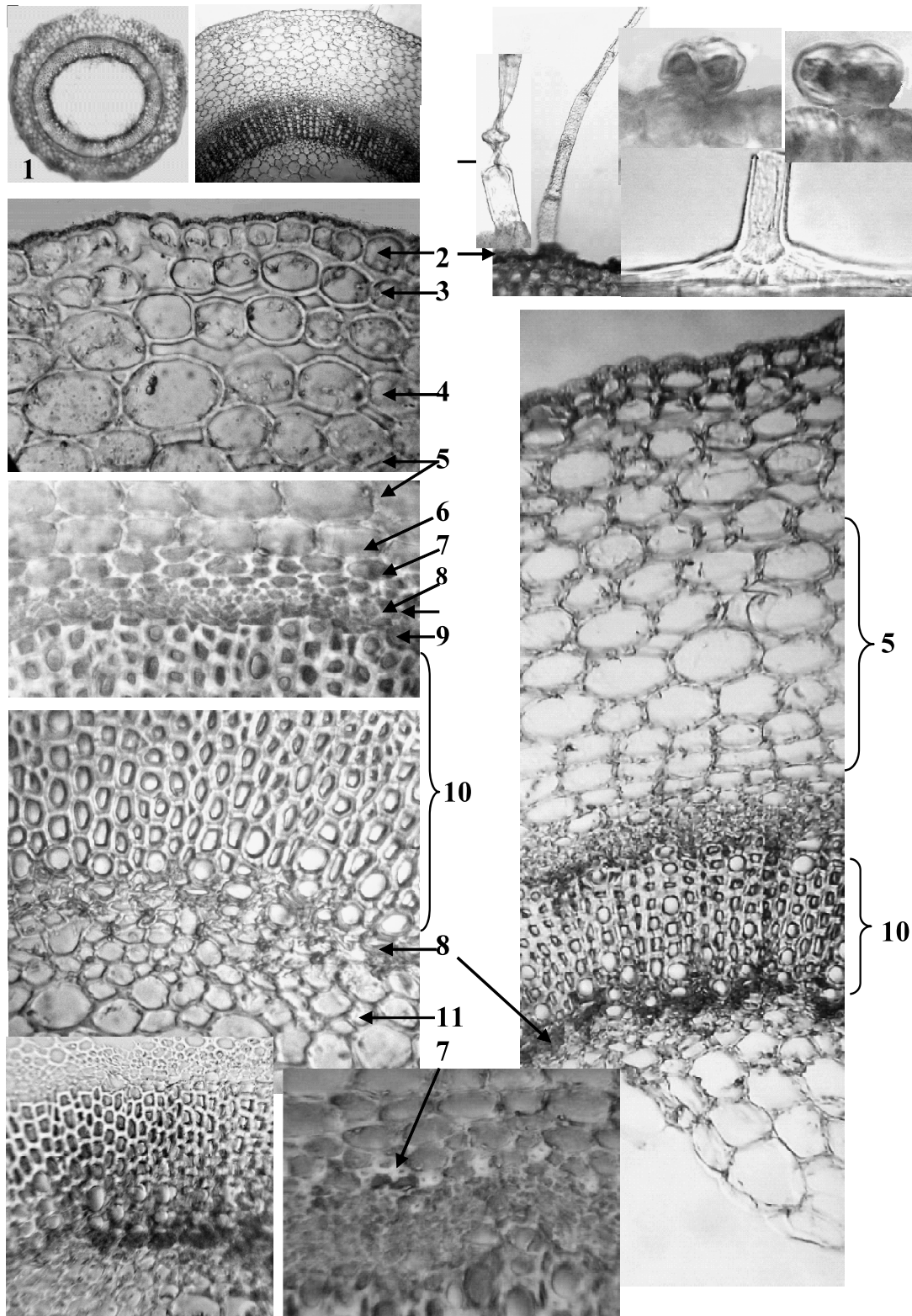

Рис. 1. Поперечні зрізи стебла: 1 – схема будови, 2 – епідерма з простими і залозистими трихомами, 3 – коленхіма, 4 – хлоренхіма, 5 – запасуюча паренхіма, 6 – ендодерма, 7 – склеренхімні й луб'яні волокна, 8 – флоема, 9 – камбій, 10 – ксилема, 11 – серцевина.

Ксилему складають розміщені променисто судини малого діаметра, лібриформ і деревинна паренхіма з потовщеними оболонками.

На препаратах з поверхні (рис. 2) базисні клітини епідерми стебла з тонкими, прямими бічними стінками, скошеними радіальними і потовщеними, штрихувато-бородавчастими зовнішніми оболонками. Між базисними клітинами трапляються маленькі й великі ідіобласти овальної форми з прозорим вмістом. Зрідка зустрічаються дещо занурені, вузько-овальні аномоцитні продихові комплекси, оточені 4-5 клітинами. Місцями навколо продихів і волосків утворюються поздовжні та хвилясті й бородавчасті складки кутикули. Прості й залозисті трихоми розміщені рівномірно, не густо. Прості волоски вузькі, видовжені, однорядні, багатоклітинні, гострі з частково підведеною розеткою, утвореною 6–8 прямостінними, чотирикутно-округлими клітинами.

Клітини волосків суглобоподібно-зчленовані, їх оболонки тонкі, з дрібнобородавчастою кутикулою. Деякі серединні клітини спадаються, а базальна частина, у разі обламування усіх інших клітин, залишається у вигляді потовщеного темного або світлого валика. Залозисті волоски (рис. 2, 3) мають помітну одноклітинну ніжку і овально-округлу двоклітинну головку з жовтуватим вмістом.

Листки. Клітини верхньої і нижньої епідерми (рис. 3) середнього розміру, з тонкими або чоткоподібно потовщеними, більш чи менш звивистими біч-

ними стінками та помірно потовщеними зовнішніми, вкритими ніжною складчастою кутикулою оболонками. Клітини епідерми над жилками видовжені, оболонки прямі або злегка звивисті, з чоткоподібними незначними потовщеннями і складчастою кутикулою. Продихи кулясто-овальні, аномоцитні, їх більше на нижній епідермі. Прості й залозисті трихоми за будовою такі, як на стеблах (рис. 1, 2) і чашолистках (рис. 4).

Листкова пластинка тонка, дорсовентральна, мезофіл нечітко диференційований, помірно шаруватий, з середнім коефіцієнтом палісадності. Стовпчаста хлоренхіма одношарова, клітини її широкі. Губчастий мезофіл 3-4-шаровий.

Головна жилка і бічні жилки першого порядку тонкі, з паренхімною обкладкою і тонкими, переважно драбинчастими і пористими, трахеїдами і судинами. Флоему супроводжує склеренхімний тяж. У коротенькому черешку, що має на зрізі трикутну форму, провідна система складається з одного центрального і двох бічних маленьких провідних пучків.

Частини оцвітини (рис. 4).

Чашолистки опушені рясніше по краю типовими для інших частин простими волосками, а також специфічними залозистими трихомами. Рясніше вони вкривають основу листочків, мають одно- чи двоклітинну овальну головку з жовтим секретом і довгу двотриклітинну ніжку, яка, зазвичай, дугоподібно зігнута.

Епідермальні клітини пелюсток з поздовжніми складочками кутикули.

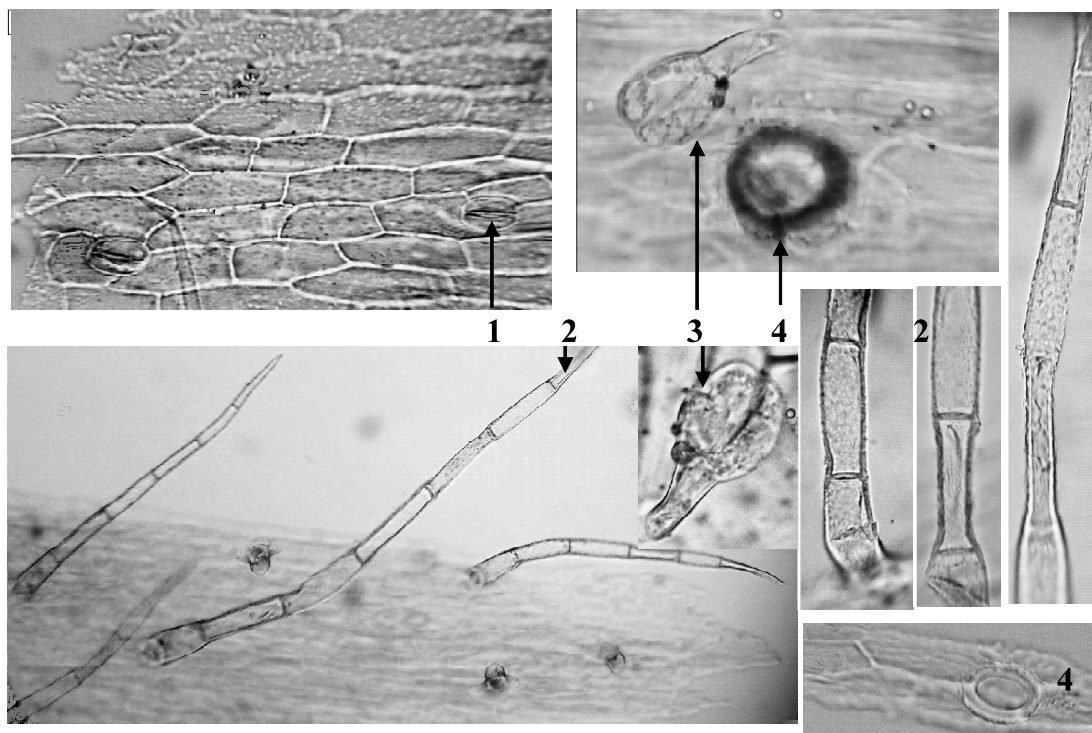

Рис. 2. Поверхневі препарати епідерми стебла: 1 – продих, 2 – прості багатоклітинні волоски, 3 – залозисті трихоми, 4 – валик на місці обламаного простого волоска.

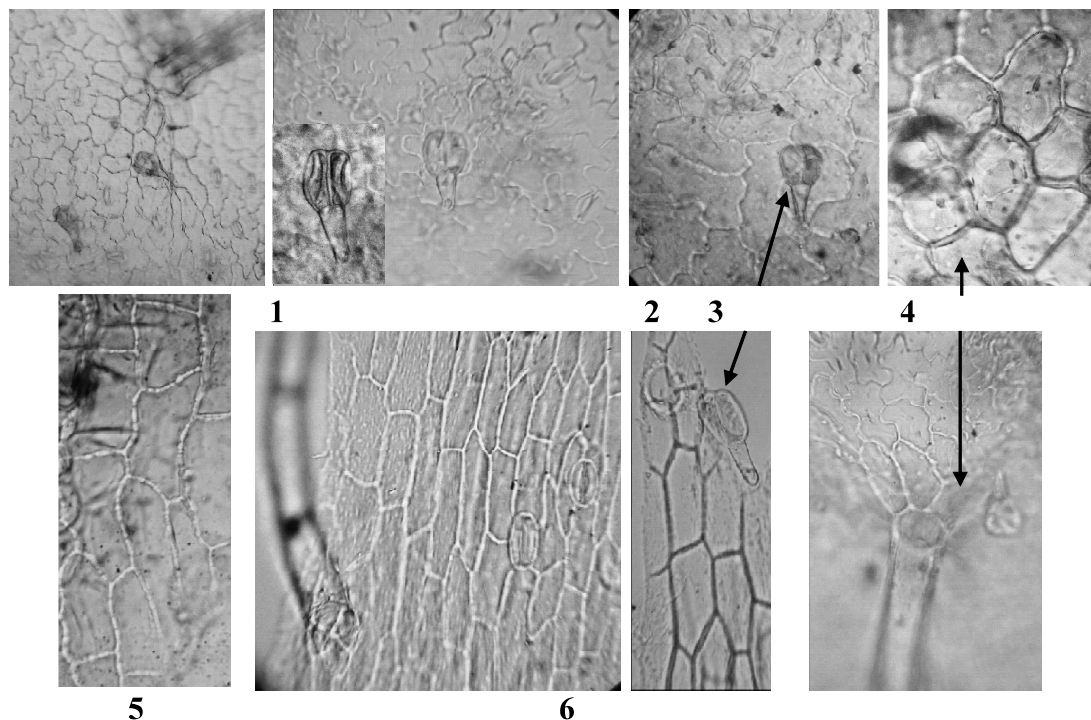

Рис. 3. Листкова пластинка з поверхні: 1 – нижня епідерма, 2 – верхня епідерма, 3 – залозисті трихоми, 4 – розетка простого волоска, 5 – верхня епідерма над жилками, 6 – нижня епідерма під жилкою.

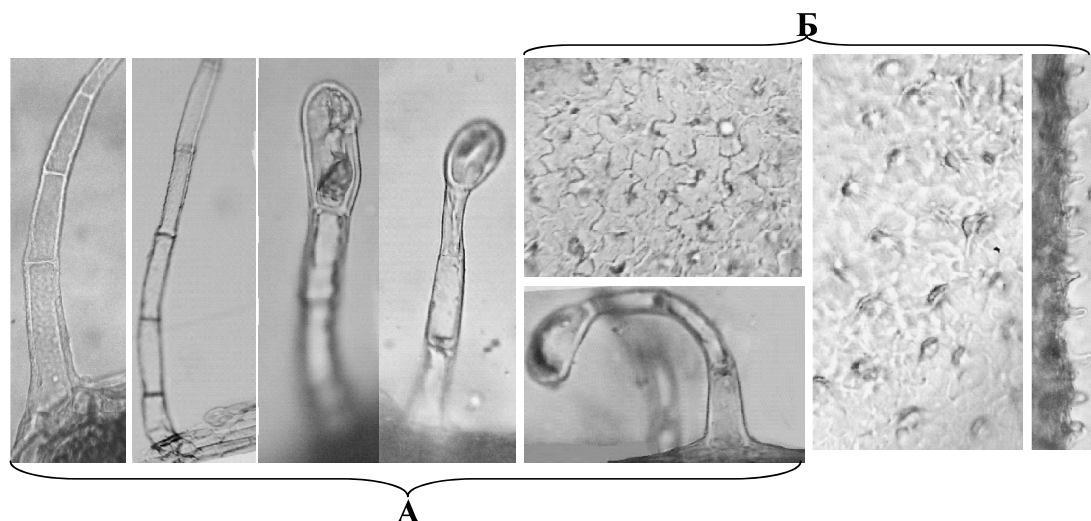

Рис. 4. Прості й залозисті трихоми чашолистків (А) і епідерма пелюсток (Б).

Висновок. Вивчено морфолого-анатомічні ознаки трави вероники лікарської та визначено основні морфологічні та структурні анатомічні діагностичні

ознаки стебла, листка, квітки, які будуть використані при розробці проекту методики контролю якості «Вероники лікарської трава».

Список літератури

1. Бавтуто Г. А. Практикум по анатомии растений : учеб. пособие / Г. А. Бавтуто, Л. М. Ерей. – Мн. : Новое издание, 2002. – 464 с.
2. Вероника лекарственная [Електронний ресурс] // Лекарственные растения, фитотерапия, лечение

1. травами. – Режим доступа до інф. : <http://fitoapteka.org/herbs-v/1016-veronica-officinalis>
3. Повний атлас лікарських рослин / укладач І. С. Алексеев. – Донецьк : ТОВ «Глорія Трейд», 2013. – С. 60.

4. Справочник по ботанической микротехнике. Основы и методы / [Р. П. Барыкина, Т. Д. Веселова, А. Г. Девятюки и др.]. – М. : Изд-во МГУ, 2004. – 312 с.

5. Товстуха Е. С. Золоті рецепти народної медицини / Е. С. Товстуха. – К. : КМ Publishing, 2010. – С. 82–83.

MORFOLOGO-ANATOMICHESKOE STROENIE TRAVY VERONIKI LEKARSTVENNOY (VERONICA OFFICINALIS L.)

С. М. Марчишин, И. И. Милян, Л. М. Серая

*Тернопольский государственный медицинский университет имени И. Я. Горбачевского
Национальный фармацевтический университет, Харьков*

Резюме: проведено морфолого-анатомическое исследование травы вероники лекарственной. Для идентификации данного сырья установлены основные макро- и микроскопические признаки.

Ключевые слова: вероника лекарственная, трава, макро- и микроскопические признаки.

MORPHOLOGICAL AND ANATOMICAL STRUCTURE OF VERONICA OFFICINALIS (VERONICA OFFICINALIS L.)

S. M. Marchyshyn, I. I. Milian, L. M. Sira

*Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky
National University of Pharmacy, Kharkiv*

Summary: morphological and anatomical examination of Veronica Officinalis herb was done. For identification of given material major macro- and microscopic features were found.

Key words: Veronica officinalis, herb, macro-and microscopic features.

Отримано 05.05.2015